

tibi : et constituet te cum Angelis in æternum, ubi jam non indigeas domari, sed tantummodo a piissimo possideri. Erit enim tunc Deus omnia in omnibus : nec erit ulla infelicitas quæ nos exerceat, sed felicitas sola quæ pascat¹. Ipse autem pastor noster, Deus noster : ipse potus noster, Deus noster ; honor noster, Deus noster ; divitiæ nostræ, Deus noster. Quæcumque hic varia quæris, ipse tibi unus omnia erit.

V. Ad hanc spem homo domatur, et domitor intolera- bilis habetur ? Ad hanc spem homo domatur, et contra istum utilem domitorem, si forte flagellum proferat, murmuratur ? Audistis exhortantem Apostolum : « Si se- » paretis vos a disciplina, ergo nothi, et non estis filii². » Nothi sunt adulteri. « Quis enim est filius ; cui non det » disciplinam pater ejus ? Et carnis quidem nostræ, in- » quit, patres habebamus correptores, et reverebamur ; » non multo magis subjiciemur Patri spirituum, et vive- » mus³ ? » Quid enim tibi potuit præstare pater tuus, quia corripuit te, quia veberavit te, quia flagellum pro- tulit et cecidit te ? Numquid præstare potuit ut viveres in æternum ? Quod non potuit præstare sibi, quando præsta- ret tibi ? Propter pecuniam suam quantulamcumque, quam de usuris et labore collegit, erudiebat te flagellis, ne tibi dimissus labor ejus te male vivente disperderetur. Et ceci- dit filium, timens perire labores suos : quoniam reliquit tibi, quod nec tenere hic poterat, nec auferre. Non enim hic aliquid tibi dimisit quod ipsius esse possit : cessit, ut sic accederes. Deus autem tuus, Redemptor tuus, domitor tuus, castigato tuus, pater tuus, erudit te. Quo ? Ut accipias hæreditatem, ubi non efferas patrem, sed hæredita- tem habeas ipsum patrem. Ad hanc spem erudiris, et mur- muras ? et si quid triste acciderit, fortasse blasphemias ? Quo

¹ 2 Cor. xv, 18. — ² Hebr. xii, 8. — ³ Ibid. 7 et 9.

ibis a spiritu ejus ? Ecce dimittit te, et non flagellat : deserit blasphemantem, non senties judicantem ? Nonne melius est ut flagellet te et recipiat te, quam parcat tibi, et deserat te ?

VI. Dicamus ergo Domino Deo nostro : « Domine, refu- » gium factus es nobis, in generatione et generatione. » In prima generatione et altera generatione, refugium factus es nobis. Tu refugium ut nasceremur, qui non eramus : tu refugium ut renasceremur, qui mali eramus : tu refu- gium ut pasceres desertores tuos : tu refugium ut erigas et dirigas filios tuos : tu refugium factus es nobis. A te non recedemus, cum liberaveris nos ab omnibus malis nostris, et impleveris nos bonis tuis. Bona das, blan- diris, ne fatigemur in via : corripis, cædis, percutis, di- rigis, ne aberremus a via. Sive ergo blandiris, ne fatige- mur in via ; sive castigas, ne aberremus a via : « Domine, » refugium factus es nobis. »

SERMO LVI¹.

*In Evangel. Matth. 6. de Oratione Dominica, ad
Competentes.*

I. BEATUS Apostolus tempora ista, quando futurum erat, ut omnes gentes in Deum crederent, prænuntiata ostendens fuisse a Prophetis, hoc testimonium posuit quod scriptum est : « Et erit, omnis homo qui invoca- » verit nomen Domini, salvus erit². » Antea enim apud

¹ Alias de Diversis 48. — ² Joël ii, 32.

solos Israëlitas invocabatur nomen Domini, qui fecit cœlum et terram : cæteræ gentes idola muta et surda invocabant, a quibus non audiebantur ; aut dæmones, a quibus malo suo audiebantur. At ubi venit plenitudo temporis, impletur quod prædictum est : « Et erit, omnis qui invocaverit nomen Domini, salvus erit. » Deinde quia invadebant ipsi Judæi Gentibus Evangelium, etiam illi qui crediderunt in Christum, et dicebant non debere annuntiarî Evangelium Christi eis qui circumcisi non fuissent ; quia contra istos posuit hoc testimonium apostolus Paulus : « Et erit, omnis quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit : » subjunxit statim ad illos convincendos, qui nolebant evangelizari Gentibus, et ait : « Quomodo autem invocabunt, in quem non crediderunt ? » aut quomodo credent, quem non audierunt ? Quomodo autem audient sine prædicante, aut quomodo prædicabunt, si non mittantur¹ ? » Quia ergo dixit : « Quomodo invocabunt, in quem non crediderunt, » ideo non accepistis prius Orationem, et postea Symbolum ; sed prius Symbolum, ubi sciretis quid crederetis, et postea Orationem, ubi nossetis quem invocaretis. Symbolum ergo pertinet ad fidem, Oratio ad precem : quia qui credit, ipse exauditur invocans.

II. Multi autem petunt quod petere non deberent ignorantes quid eis expediat. Duas ergo res, qui invocatur, cavere debet : ne petatur quod non debet, et ne ab illo petatur a quo non debet. A diabolo, ab idolis, a dæmonibus non est petendum aliquid : a Domino Deo nostro Jesu Christo, Deo Patre Prophetarum, Apostolorum et Martyrum, a Patre Domini nostri Jesu Christi, a Deo qui fecit cœlum et terram, mare et omnia quæ in eis sunt, ab illo petendum est, si quid petendum est. Sed caven-

¹ Rom. x, 13, etc.

dum est, ne et ab illo petatur quod petere non debemus. Vitam humanam quia petere debemus, si petas ab idolis surdis et mutis, quid tibi prodest ? Item a Deo Patre, qui est in cœlis, si optas mortem inimicorum tuorum, quid tibi prodest ? Non audisti vel legisti in Psalmo, in quo prædictus est damnabilis traditor Judas, quomodo prophetia dixit de illo : « Oratio ejus fiat illi in peccatum¹ ? » Si ergo surgis et oras mala inimicis tuis, oratio tua fiet in peccatum.

III. In Psalmis sanctis legistis, veluti multa imprecari mala inimicis suis, eum qui loquitur in Psalmis. Et utique, ait aliquis, qui loquitur in Psalmis, justus est : quare tam mala optat inimicis suis ? Non optat, sed prævidet : prophetia est prænuntiantis, non votum maledicentis. In spiritu enim illi noverant quibus habebat evenire male, quibus bene : et per prophetiam dicebant, tanquam optarent quod prævidebant. Tu autem unde scis, ne melior te futurus sit, cui hodie male petis ? Sed scio illum malignum, dicis. Et te scis malignum. Quamvis forte audeas et de corde alterius judicare quod nescis : sed et te scis malignum. Non audis Apostolum dicentem : « Qui prius fui blasphemus et persecutor et injuriosus ; sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate² ? » Quando Paulus apostolus persequebatur Christianos, ligans ubi inveniebat, audiendos ad sacerdotes et puniendos attrahebat ; quid putatis, fratres, Ecclesia contra illum orabat, an pro illo ? Utique, Ecclesia Dei, quæ didicerat a Domino suo, qui pendens in cruce dixit : « Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt³, » talia precabatur pro Paulo, imo adhuc pro Saulo, ut hoc in illo fieret, quod et factum est. Nam quia dicit : « Eram autem ignotus facie Ecclesiis Judææ, quæ sunt

¹ Psal. cviii, 7. — ² 1 Tim. i, 13. — ³ Luc. xxiii, 34.

» in Christo ; tantum autem audiebant , quia ille qui ali-
 » quando nos persequabatur , nunc evangelizat fidem ,
 » quam aliquando vastabat , et in me magnificabant
 » Deum¹. » Quare magnificabant Deum , nisi quia ante
 quam esset factum , rogabant Deum ?

IV. Dominus ergo noster primo amputavit multilo-
 quium , ne multa verba afferas ad Deum , quasi velis multis
 verbis docere Deum . Quando ergo rogas , pietate opus est ,
 non verbositate . « Scit enim Pater vester quid vobis ne-
 » cessarium sit , prius quam petatis ab eo². » Nolite ergo
 multum loqui : quia novit quid vobis necessarium sit . Sed
 ne forte hic aliquis dicat : Si novit quid nobis sit neces-
 sarium , ut quid vel pauca verba dicimus ? ut quid ora-
 mus ? Ipse scit : det quod scit nobis necessarium . Sed ideo
 voluit ut ores , ut desideranti det , ne vilescat quod dederit ;
 quia et ipsum desiderium ipse insinuavit . Verba ergo
 quæ Dominus noster Jesus Christus in Oratione docuit ,
 forma est desideriorum . Non tibi licet petere aliud , quam
 quod ibi scriptum est .

V. « Vos ergo , inquit , dicite : Pater noster , qui es in
 » cœlis³. » Ubi vos (videtis) Deum Patrem habere cœpistis .
 Sed habebitis cum nati fueritis . Quanquam et modo ante-
 quam nascamini , illius semine concepti estis , tanquam
 utero Ecclesiæ in fonte pariendi . « Pater noster , qui es in
 » cœlis . » Mementote vos Patrem habere in cœlis . Memen-
 tote vos de patre Adam natos in mortem , de Patre Deo re-
 generandos ad vitam . Quæ et dicitis , in cordibus vestris di-
 cite . Sit orantis affectus , et erit exaudientis effectus .
 « Sanctificetur nomen tuum . » Quid rogas ut sanctificetur
 nomen Dei ? Sanctum est . Quid rogas , quod jam sanctum
 est ? Deinde cum rogas ut sanctificetur nomen ipsius ,
 nonne quasi pro illo illum rogas , et non pro te ? Intellige ,

¹ Galat. 1, 22, etcæ — ² Matth. vi, 8. — ³ Ibid. 9.

et pro te rogas . Hoc enim rogas , ut quod semper sanc-
 tum est in se , sanctificetur in te . Quid est , « Sanctifice-
 » tur ? » Sanctum habeatur , non contemnatur . Ergo
 vides , quia cum optas , tibi bonum optas . Tibi enim ma-
 lum est , si contempseris nomen Dei , non Deo .

VI. « Veniat regnum tuum¹. » Cui dicimus ? Et si non
 petamus , non est venturum regnum Dei ? De illo enim
 regno dicitur , quod erit post finem sæculi . Nam regnum
 semper habet Deus ; et nunquam est sine regno , cui ser-
 vit universa creatura . Sed quod regnum optas ? De quo
 scriptum est in Evangelio : « Venite , benedicti Patris mei ,
 » percipite regnum , quod vobis paratum est ab initio
 » sæculi². » Ecce de quo dicimus : « Veniat regnum
 » tuum . » Ut in nobis veniat , optamus ; ut in illo inve-
 niamur , optamus . Nam ecce veniet : sed quid tibi pro-
 dest , si ad sinistram te inveniet ? Ergo et hic tibi bene
 optas , pro te oras . Hoc desideras , hoc cupis orando , ut
 sic vivas , quomodo ad regnum Dei , quod est omnibus
 sanctis dandum , pertineas . Ergo , ut bene vivas , tibi
 oras , cum dicis : « Veniat regnum tuum . » Pertineamus
 ad regnum tuum : veniat et nobis quod venturum est
 sanctis et justis tuis .

VII. « Fiat voluntas tua³. » Si non illud tu dicas , non
 faciet Deus voluntatem suam ? Memento quod in Symbolo
 reddidisti : « Credo in Deum Patrem omnipotentem . » Si om-
 nipotens est , cur oras ut fiat voluntas ejus ? Quid est ergo
 « Fiat voluntas tua ? » Fiat in me ut non resistam voluntati
 tuæ . Ergo et hic pro te oras , et non pro Deo . Fiet enim
 voluntas Dei in te , etsi non fit a te . Nam et quibus dictu-
 rus est : « Venite , benedicti Patris mei , percipite regnum
 » quod vobis paratum est ab origine mundi⁴, » fiet in illis
 voluntas Dei , ut justis et sanctis accipiant regnum : et

¹ Matth. vi, 10. — ² Id. xxv, 34. — ³ Id. vi, 10. — ⁴ Id. xxv, 34.

quibus dicturus est : « Ite in ignem æternum, qui paratus » est diabolo et angelis ejus¹, » fiet in illis voluntas Dei, ut mali damnentur in ignem sempiternum. Aliud est, ut fiat a te. Ut ergo fiat in te, non sine causa oras, nisi ut bene sit tibi. Sive ergo bene sit tibi, sive male sit tibi, fiet in te : sed fiat et a te. Quare ergo dico : « Fiat voluntas tua in » cœlo et in terra : » et non dico : Fiat voluntas tua a cœlo et a terra? Quia quod fit a te, ipse facit in te. Nunquam fit a te, quod non ipse facit in te. Sed aliquando facit in te, quod non fit a te : nunquam autem aliquid fit a te, si non facit in te.

VIII. Quid est autem « In cœlo et in terra », vel « Sicut » in cœlo, et in terra? » Faciunt Angeli voluntatem tuam, faciamus et nos. « Fiat voluntas tua sicut in cœlo et in terra. » Mens cœlum est, caro terra est. Quando dicis, si tamen dicis, quod ait Apostolus : « Mente servio legi Dei, » carne autem legi peccati² : fit voluntas Dei in cœlo, sed nondum in terra. Cum vero caro menti consenserit, et absorpta fuerit mors in victoriam³, ut nulla desideria carnalia remaneant, cum quibus mens confligat, cum transierit rixa in terra, cum transierit bellum cordis, cum transierit quod dictum est : « Caro concupiscit adversus » spiritum, et spiritus adversus carnem ; hæc enim invicem adversantur ; ut non ea quæ vultis faciatis⁴ : » cum ergo hoc bellum transierit, omnisque concupiscentia in charitatem fuerit commutata, nihil in corpore remanebit quod spiritui resistat, nihil quod dometur, nihil quod frenetur, nihil quod calcetur ; sed totum per concordiam perget ad justitiam ; fiet voluntas Dei in cœlo et in terra. « Fiat voluntas tua in cœlo et in terra. » Perfectionem optamus, quando hoc oramus. Item « Fiat voluntas tua, » sicut in cœlo, et in terra. » In Ecclesia spirituales cœ-

¹ Matth. xxv, 41. — ² Rom. vii, 25. — ³ I Cor. xv, 54. — ⁴ Galat. v, 17.

lum sunt, carnales terra sunt. « Fiat ergo voluntas tua, » sicut in cœlo, et in terra : » ut quomodo tibi serviunt spirituales, sic tibi mutati in melius serviant et carnales. « Fiat » voluntas tua, sicut in cœlo, et in terra. » Est et alius sensus pius valde. Moniti enim sumus orare pro inimicis nostris. Ecclesia, cœlum est ; inimici Ecclesiæ, terra sunt. Quid est ergo : « Fiat voluntas tua, sicut in cœlo et in » terra? » Credant inimici nostri, quomodo et nos in te credimus : fiant amici, finiant inimicitias. Terra sunt, ideo nobis adversantur : cœlum fiant, et nobiscum erunt.

IX. « Panem nostrum quotidianum da nobis hodie¹. » Et hic jam manifestum est, quod pro nobis oramus. Quando dicis : « Sanctificetur nomen tuum, » exponendum est tibi quia pro te oras, non pro Deo. Quando dicis : « Fiat » voluntas tua : » et hoc exponendum tibi est, ne putes quod Deo bene optas, ut fiat voluntas ipsius, et non potius pro te oras. Quando dicis : « Veniat regnum tuum ; » et hoc exponendum est, ne putes quia Deo bene optas, ut regnet. Ab isto autem loco et deinceps usque in finem Orationis, apparet quia pro nobis rogamus Deum. Quando dicis : « Panem nostrum quotidianum da nobis hodie, » profiteris te mendicum Dei. Sed noli erubescere : quantumlibet quis sit dives in terra, mendicus Dei est. Stat mendicus ante domum divitis : sed et ipse dives stat ante domum magni divitis. Petitur ab illo, et petit. Si non egeret, aures Dei oratione non pulsaret. Et quid eget dives? Audeo dicere, ipso pane quotidiano eget dives. Quare enim abundant illi omnia? unde, nisi quia Deus dedit? Quid habebit si Deus subtrahat manum suam? Nonne multi dormierunt divites, et surrexerunt pauperes? Et quod illi non deest, misericordiæ Dei est, non potentiæ ipsius.

¹ Matth. vi, 11.

X. Sed istum panem, charissimi, quo venter impletur, quo caro quotidie reficitur; istum ergo panem videtis Deum dare, non solum laudatoribus suis, sed etiam blasphematoribus: « Qui facit solem suum oriri super bonos et malos, » et pluit super justos et injustos¹. » Laudas, pascit te: blasphemās, pascit te. Ut poenitentiam agas, expectat te: sed si non te mutaveris, damnat te. Quia ergo panem istum accipiant a Deo et boni et mali, putas non est aliquis panis quem petunt filii, de quo dicebat Dominus in Evangelio: « Non est bonum tollere panem filiorum, et mittere canibus? » Est plane. Quis est iste panis? et quare dicitur quotidianus? Et iste necessarius est: etenim sine illo vivere non possumus, sine pane non possumus. Impudentia est, ut a Deo petas divitias: non est impudentia, ut petas panem quotidianum. Aliud est unde superbias, aliud est unde vivas. Tamen quia iste panis visibilis et tractabilis datur et bonis et malis, est panis quotidianus, quem petunt filii. Ipse est sermo Dei, qui nobis quotidie erogatur. Panis noster quotidianus est: inde vivunt non ventres, sed mentes. Necessarius est nobis etiam nunc operariis in vinea, cibus est, non merces. Operario enim duas res debet, qui illum conducit ad vineam, cibum, ne deficiat; et mercedem, unde gaudeat. Cibus noster quotidianus in hac terra, sermo Dei est, qui semper erogatur Ecclesiis: merces nostra post laborem vita aeterna nominatur. Iterum in isto pane nostro quotidiano si intelligas quod fideles accipiunt, quod accepturi estis baptizati; bene rogamus et dicimus: « Panem nostrum quotidianum da nobis hodie: » ut sic rivamus, ne ab illo altari separemur.

XI. « Et dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris³. » Et ista petitio non est exponenda, quia pro nobis petimus. Nobis enim debita

¹ Matth. v, 45. — ² Id xv, 26. — ³ Matth. vi, 12.

dimitti postulamus. Debitores enim sumus, non pecuniarum, sed peccatorum. Dicis modo forte: Et vos? Respondemus: Et nos. Et vos episcopi sancti, debitores estis? Et nos debitores sumus. Et vos? Absit, domine, noli tibi facere injuriam. Non injuriam mihi facio, sed verum dico: Debitores sumus. « Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos decipimus, et veritas in nobis non est¹. » Et baptizati sumus, et debitores sumus. Non quia aliquid remansit, quod nobis in baptismo non dimissum fuerit: sed quia vivendo contrahimus quod quotidie dimittatur. Qui baptizantur et exeunt, sine debito ascendant, sine debito pergunt. Qui autem baptizantur et tenentur in hac vita, de fragilitate mortali contrahunt aliquid, unde etsi non naufragatur, tamen oportet ut sentinetur. Quia si non sentinatur, paulatim ingreditur unde tota navis mergatur. Et hoc orare, sentinare est. Non tantum autem debemus orare, sed et eleemosynam facere: quia quando sentinatur, ne navis mergatur, et vocibus agitur et manibus. Vocibus agimus, cum dicimus: « Dimitte » nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus » nostris. » Manibus autem agimus, cum facimus: « Fran- » ge esurienti panem tuum, et egenum sine tecto induc » in domum tuam². Include eleemosynam in corde pau- » peris, et ipsa pro te exorabit ad Dominum³. »

XII. Dimissis ergo peccatis omnibus per lavacrum regenerationis, in magnas angustias contrusi fuerimus, si non nobis daretur quotidiana mundatio sanctae orationis. Eleemosynae et orationes mundant peccata, tantum ne talia committantur, unde necesse sit separari nos a pane quotidiano; vitantes debita, quibus debetur certa et severa damnatio. Nolite vos justos dicere, quasi non habeatis unde dicatis: « Dimitte nobis debita nostra, sicut et

¹ I Joan. 1, 8. — ² Isaï. LVIII, 7. — ³ Eccli. xxix, 35.

» nos dimittimus debitoribus nostris.» Abstinentes ab idololatria, a constellationibus mathematicorum, a remediis incantatorum : abstinentes a deceptionibus hæreticorum, a conscissionibus schismaticorum; abstinentes ab homicidiis, ab adulteriis et fornicationibus, a furtis et rapinis, a falsis testimoniis : et si qua forte alia, non dico quæ exitiales exitus habent, unde necesse sit præcidi ab altari, et ligari in terra, ut ligetur in cælo, valde periculose et mortifere, nisi solvatur in terra quod solvatur in cælo : istis ergo exceptis, non deest unde homo peccet. Quod non oportet videndo libenter, peccat. Et quis teneat oculi velocitatem? Quandoquidem dicitur oculus inde accepisse nomen a velocitate. Quis teneat aurem vel oculum? Oculi, cum volueris, claudi possunt, et cito clauduntur: aures cum conatu claudis; manum levas, pervenis ad illas : et si tibi aliquis manus teneat, patent; nec potes eas claudere adversus verba maledica, impura, blandientia et decipientia. Cum aliquid, quod non oportet, audieris, etsi non feceris, nonne aure peccas; audis mali aliquid libenter. Lingua mortifera quanta peccata committit? Aliquando talia, quibus homo ab altari separetur. Ad illam pertinet materies blasphemiarum : et multa etiam inania dicuntur, quæ ad rem non pertinent. Nihil mali faciat manus; non currat pes ad aliquid mali; non dirigatur oculus in lasciviam : non auris libenter pateat turpitudini; non moveatur lingua ad id quod non decet : dic, cogitationes quis tenet? Fratres mei, plerumque oramus, et aliunde cogitamus, quasi obliti ante quem stemus, aut ante quem proni jaceamus. Ista omnia si colligantur contra nos, num ideo non premunt, quia minuta sunt? Quid interest, utrum te plumbum premat, an arena? Plumbum una massa est, arena minuta grana sunt, sed copia te premunt. Minuta sunt peccata : non vides de guttis minutis

flumina impleri, et fundos trahi? Minuta sunt, sed multa sunt.

XIII. Quotidie ergo dicamus; et corde vero dicamus, et quod dicimus faciamus : « Dimitte nobis debita nostra, » sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. » Sponsionem facimus cum Deo, pactum et placitum. Hoc tibi dicit Dominus Deus tuus : Dimitte, et dimitto. Non dimisisti: tu contra te tenes, non ego. Sane, charissimi filii mei, quoniam scio quid vobis expediat in Oratione Dominica, et maxime in tota oratione ista sententia : « Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris : » audite me. Baptizandi estis, omnia dimittite : quisque quod habet adversus aliquem in corde suo, dimittat ex corde. Sic intrate, et certi estote, omnia prorsus vobis dimitti, quæ contraxistis, et ex parentibus nascendo secundum Adam cum originali peccato, propter quod peccatum cum parvulis curritis ad gratiam Salvatoris, et quidquid vivendo addidistis, dictis, factis, cogitationibus, omnia dimittuntur : et exhibitis inde tanquam a conspectu Domini vestri, cum securitate omnium debitorum.

XIV. Jam propter illa quotidiana peccata, de quibus locutus sum, quia necessarium est vobis dicere, velut quotidiana mundatione ista : « Dimitte nobis debita nostra, » sicut et nos dimittimus debitoribus nostris : » Quid facietis? Habetis inimicos. Quis enim vivat in hac terra non habens inimicum? Intendite vobis, diligite illos. Nullo modo tibi potest nocere sæviens inimicus, quantum tibi nocet, si non diligis inimicum. Ille enim nocere potest aut villæ tuæ, aut pecori tuo, aut domui tuæ, aut servo tuo, aut ancillæ tuæ, aut filio tuo, aut conjugi tuæ; aut, ut multum, si illi data fuerit potestas, carni tuæ? Numquid quomodo tu, animæ tuæ? Extendite vos ad istam perfectionem, charissimi, exhortor vos. Sed numquid ego

illud donavi vobis? Ille vobis donavit, cui dicitis: « Fiat » voluntas tua, sicut in cœlo, ita et in terra. » Tamen non vobis videatur impossibile: ego scio, ego novi, ego probavi esse homines christianos, qui diligunt inimicos suos. Si vobis impossibile visum fuerit, non faciatis. Primo credite, posse fieri: et orate, ut fiat in vobis voluntas Dei. Quid enim tibi prodest malum inimici tui? Si malum nullum haberet, nec inimicus tuus esset. Bonum illi opta, finiat mala, et non erit tibi inimicus. Non enim inimica est tibi in illo natura humana, sed culpa. Numquid ideo tibi est inimicus, quod habet animam et carnem? Hoc est quod tu: animam habes, animam habet: carnem habes, carnem habet. Consubstantialis tuus est: simili de terra facti estis: a Domino animati estis. Hoc est ille quod tu: respice fratrem tuum. Primi duo parentes nostri erant, Adam et Eva; ille pater, illa mater: ergo nos fratres. Omittamus originem primam: Deus pater, Ecclesia mater: ergo nos fratres. Sed inimicus meus paganus est, Judæus est, hæreticus est; et unde jam dudum dixi: « Fiat voluntas tua, » sicut in cœlo, ita et in terra. » O Ecclesia, inimicus tuus est paganus, Judæus, hæreticus: terra est. Si cœlum es, invoca Patrem, qui est in cœlis, et pro inimicis tuis ora: quia et Saulus inimicus erat Ecclesiæ; sic oratum est pro illo, factus est amicus. Non solum destitit esse persecutor, sed laboravit ut esset adjutor. Etsi verum quæras, oratum est contra illum: sed contra ejus malitiam, non naturam. Ora et tu contra malitiam inimici tui: illa moriatur, et ille vivat. Si enim mortuus fuerit inimicus tuus, quasi inimico caruisti, sed nec amicum invenisti. Si autem mortua fuerit malitia ejus: et inimicum amisisti, et amicum invenisti.

XV. Adhuc dicitis: Quis potest, quis illud fecit? Deus illud faciat in cordibus vestris. Et ego scio, pauci illud

faciunt, magni sunt qui faciunt, spiritales faciunt. Numquid tales sunt omnes in Ecclesia fideles ad altare accedentes, corpus et sanguinem Christi sumentes? numquid tales sunt omnes? Et tamen omnes dicunt: « Dimitte nobis » debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus » nostris. » Si respondeat illis Deus, quid a me petitis ut faciam quod promisi, quando vos non facitis quod præcepi? Quid promisi? Dimittere debita vestra. Quid præcepi? Ut et vos dimittatis debitoribus vestris. Quomodo potestis hoc facere, si non diligatis inimicos? Quid ergo facturi sumus, fratres? Ad tantam paucitatem redigitur grex Christi? Si soli illi debent dicere: « Dimitte nobis » debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris, » qui diligunt inimicos; nescio quid faciam, nescio quid dicam. Dicturus enim vobis sum: Si non diligitis inimicos vestros, nolite orare? Non audeo: imo ut diligatis, orate. Sed nunquid vobis dicturus sum, Si non diligitis inimicos vestros, nolite in Oratione Dominica dicere: « Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus » debitoribus nostris? » Puta quia dico: Nolite dicere. Si non dixeritis, non dimittuntur: si dixeritis, et non feceritis, non dimittuntur. Ergo dicendum est, et faciendum, ut dimittantur.

XVI. Video aliquid unde possum, non paucitatem christianam, sed multitudinem consolari: et scio quia hoc desideratis audire. Dimittite, ut dimittatur vobis, Christus dixit. Et vos in Oratione quid dicitis? unde modo tractamus: « Dimitte nobis debita nostra; sicut et nos » dimittimus debitoribus nostris. » Sic dimitte, Domine, quomodo dimittimus¹. Hoc dicis: Sic dimitte, Pater, qui es in cœlis, debita nostra, quomodo et nos dimittimus debitoribus nostris. Hoc enim facere debetis: quod si non

¹ Luc. vi, 37.

feceritis, peribitis. Quando inimicus veniam petit, continuo dimittatis. Et hoc multum ad vos? Multum ad te erat, inimicum diligere sævientem: multum est ad te, hominem diligere supplicantem? Quid dicis? Sæviebat, et oderas. Mallem nec tunc odisses; mallem tunc, cum sævientem patereris, Dominum recordareris dicentem: « Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt ¹. » Hoc ergo magnopere vellem, ut etiam eo tempore, cum in te sæviebat inimicus, respiceres Dominum Deum tuum ista dicentem. Sed forte dicturus es: Fecit ille, sed ut Dominus, quia Christus, quia Dei Filius, quia Unigenitus, quia Verbum caro factum. Quid ego malus et invalidus homo? Si multum est ad te Dominus tuus, cogitetur a te conservus tuus. Stephanus sanctus lapidabatur: et inter lapides genu fixo pro inimicis orabat, et ait: « Domine, ne statuas illis hoc peccatum ². » Illi lapides mittebant, non veniam postulabant, et ille pro eis orabat. Talem te esse volo: extende te. Quid trahis semper cor in terra? Audi, Sursum cor: extende, dilige inimicos. Si non potes diligere sævientem, dilige vel petentem. Dilige hominem qui tibi dicit: Frater, peccavi, ignosce mihi. Tunc si non ignoveris, non dico, deles orationem de corde tuo; sed deleberis de libro Dei.

XVII. Si autem vel tunc ignoveris, vel tunc ex corde dimiseris: odium dico dimittas ex corde, non disciplinam. Quid si ille qui petit veniam, castigandus est a me? Fac quod vis: puto enim quod filium tuum diligis et quando cædis. Lacrymas vapulantis non curas; quia ei hæreditatem servas. Ego hoc dico, ut de corde dimittas odium, quando a te veniam petit inimicus. Sed forte dicis, Mentitur, fingit. O iudex cordis alieni, dic mihi cogitationes patris tui, dic mihi hesternas tuas. Rogat,

¹ Luc. xxiii, 34. — ² Act. vii, 59.

veniam petit: dimitte, prorsus dimitte. Si non dimiseris, non illi noceres, sed tibi. Nam ille scit qui est facturus. Non vis tu dimittere conservus conservo tuo: ibit ad Dominum vestrum, et dicet ei: Domine, rogavi conservum meum, ut dimitteret mihi, et noluit dimittere; tu mihi dimitte. Numquid non licet Domino debita relaxare servi sui? Ille accepta venia a Domino recedit absolutus, tu remanes obligatus. Quomodo obligatus? Venturum est tempus orationis, venturum est ut dicas: « Dimitte nobis debita » nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris: » respondebit tibi Dominus: « Serve nequam, cum tanta » mihi deberes, rogasti me, et dimisi tibi; nonne oportebat et te misereri conservi tui, sicut et ego tui miserus sum ¹? » De Evangelio sunt verba ista, non de corde meo. Si autem rogatus dimiseris veniam postulanti, jam potes dicere orationem istam. Etsi nondum idoneus es diligere sævientem, tamen orationem istam potes dicere: « Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus » debitoribus nostris. » Transeamus ad reliqua.

XVIII. « Et ne nos inferas in tentationem ². Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris, » propter præterita peccata dicimus, quæ non possumus facere, ut facta non sint. Potes agere, ut non facias quod fecisti: quid agis; ut non sit factum quod fecisti? Propter illa quæ jam facta sunt, ista tibi sententia orationis subvenit, « Dimitte nobis debita nostra, sicut » et nos dimittimus debitoribus nostris. » Propter illa in quæ potes incidere, quid facies? « Ne nos inferas in tentationem, sed libera nos a malo. Ne nos inferas in tentationem, sed libera nos a malo, » hoc est, ab ipsa tentatione.

XIX. Et erunt petitiones illæ tres: « Sanctificetur no-

¹ Matth. xviii, 32. — ² Id. vi, 13.

» men tuum : Veniat regnum tuum : Fiat voluntas tua ,
 » sicut in cœlo , et in terra : » tres istæ petitiones sunt
 propter vitam humanam ¹. Semper enim sanctificatum in
 nobis debet esse nomen Dei , semper in regno ejus esse
 debemus , semper voluntatem ejus facere debemus. Hoc
 in æternum erit. Panis quotidianus modo est necessarius.
 Jam ab hoc articulo cætera quæ oramus , ad præsentis
 vitæ necessitatem pertinent. Panis quotidianus in hac vita
 necessarius est : dimitti debita nostra in hac vita neces-
 sarium est. Nam cum ad illam veniemus , debita finimus.
 In hac terra tentatio est , in hac terra periculose naviga-
 tur , in hac terra per rimas fragilitatum subintrat aliquid ,
 quod debeat sentinari. Cum autem facti fuerimus æqua-
 les Angelis Dei , absit ut dicamus , absit ut rogemus Deum ,
 ut dimittat debita nostra , quæ nulla erunt. Hic ergo pa-
 nis quotidianus , hic ut debita dimittantur , hic ut non
 intremus in tentationem ; quia in illa vita tentatio non
 intrat : hic ut liberemur a malo ; quia in illa vita malum
 nullum , sed bonum sempiternum permanebit.

¹ Forte æternam.

SERMO LVII¹.

*Rursum in Matth. vi. de Oratione Dominica , ad
 Competentes.*

I. ORDO est ædificationis vestræ , ut discatis prius quid cre-
 datis , et postea quid petatis. Sic enim dicit Apostolus : « Erit ,
 » omnis qui invocaverit nomen Domini , salvus erit². » Hoc
 testimonium beatus Paulus posuit de Propheta ; quia præ-
 dicta sunt per Prophetam ista tempora , quando omnes in-
 vocaturi erant Deum : « Qui invocaverit nomen Domini ,
 » salvus erit. » Et adjunxit : « Quomodo autem invocabunt ,
 » in quem non crediderunt ? Aut quomodo credent , quem
 » non audierunt ? Quomodo autem audient , sine prædi-
 » cante ? Aut quomodo prædicabunt , si non mittantur ?
 » Missi sunt ergo prædicatores , prædicaverunt Christum³. »
 Illis prædicantibus populi audierunt , audiendo credide-
 runt , credendo invocaverunt. Quia ergo rectissime et
 verissime dictum est : « Quomodo invocabunt , in quem
 » non crediderunt ? » ideo prius didicistis quod credere-
 tis : hodie didicistis eum invocare , in quem credidistis.

II. Filius Dei Dominus noster Jesus Christus docuit nos
 orationem : et cum sit ipse Dominus , sicut in Symbolo
 accepistis et reddidistis , Filius Dei unicus , tamen noluit
 esse unus. Unicus est , et unus esse noluit : fratres habere
 dignatus est. Quibus enim dicit : « Dicite : Pater noster ,
 » qui es in cœlis⁴ ? » Quem voluit a nobis appellari Pa-

¹ Alias de Diversis 9. — ² Joël. II, 32, et Rom. X, 13. — ³ Ibid. 14, 15.
 — ⁴ Matth. VI, 9.